

Глава I

ЧУФУ

– Как ли си е изпатил богопомазаният ми брат? – каза Спиру Данилою, поглеждайки невястата си само с очи, без да извърща глава. – Че ме попита попът Илие от църквата „Сф. Николае“... Казва, че е прасал три пъти хора до господина и че къщата сякаш е празна?...

Бе понеделник вечерта, наред месец декември. Съпрузите Данилою седяха сами на масата в просторната трапезария, пълна с най-различни мебели, долапи и прислужници, всички те натоварени с посуда, прибори за хранене и други джунджурии... Кристалният полилей, иначе за десетки светлини, гореше, както винаги, с една-единствена крушка, за икономия. Сред чашките и халбите на бюфета стоеше достолепната бронзова статуя на Наполеон, закупена в антиквариат от Букурещ. Макар и Данилою да бе само търговец и дори да не бе ходил в армията, изпитваше дълбока почит към големия император, също като всички търговци и други заможни буржоа от Питещ.

С лакти на масата, държейки в ръка обемен гъши крак, мъжът спря да мърмори, изчаквайки сякаш обяснение. Хващаше окото: висок, с грубо сурово лице и бухнали мустаци като на българин, блестящи от полепнала мас. Съпругата му, Василика, само с осем години по-малка, изглеждаше по-стара от него с рядката си посивяла коса, със страните, белязани от бръчки, особено в ъгълчетата на устните, дотам че устата приличаше на торба,

¹ Кой, какво, къде, как, кога (лат.) – петте въпроса, които характеризират даден човек като извършител на действие в даден момент – Б. пр.

залепена под тесния и изострен нос. Тя бе приключила с яденето и умислена, с механичен жест, събираше трохите от хляб около приборите за хранене.

– Бога ми! – отвърна тя, потрепервайки. – Тъкмо преди малко приказвахме и ние със Соломия за тях, че не дават никакъв признак на живот!

– Да, наистина – кимна с глава Спиру. – Събота сутринта се срещнах с Иларие в магазина и оттогава... А днес сме понеделник!

Влезе прислужницата с един сифон, който постави на масата по знак на господаря си, до бутилка вино наполовина празна.

– Какво говорихме ние, Соломийо, за леля Мица? – попита госпожата с известно задоволство. – Виждаш ли, и господинът казва, че не е чиста тая работа!

Прислужницата потрепери, както и г-жа Данилою преди малко, и погледна ужасена Спиру, който я оглеждаше с нерешителен поглед. Големите ѝ сини очи с почти виолетови отблясъци, запазваха благо кадифено изражение, което те покриваше като воал. Но всъщност цялата ѝ фигура бе крехка и фина, дотолкова че никой не би казал, че е селянка. Приятно висока, кръшна и с походка на гугутка, ръцете ѝ деликатни, страните – леко бледи, пълните устни – вечно влажни, имаше, при все това, меланхолично изражение, сякаш в душата си бе носила само тъга. Когато се усмихваше, се озаряваше цялата като мадона, но в последно време се бе усмихвала все по-рядко.

– Колко пъти си казахме, аз и Соломия: „Как, Боже, могат да стоят толкова сами, без никого наоколо?“ – поде отново Василика умислена. – Старият човек има повече нужди. А те са доста стари...

– Освен това, ако аз съм на шестдесет и пет, Иларие трябва да наближава седемдесет и четири-пет – измърмори мъжът с пълна уста. – А Мица, мисля, че и тя е ударила седемдесетте...

Прекъсна се, пригответи си тактично малко алкохол, гаврътна го набързо, избърса си устата и мустаците, после натъкми гласа си, за да продължи...

Тогава обаче се чу звънецът в коридора, толкова пронизителен, че и тримата се разтресоха

– Кой ли ще е? – прошепна г-жа Данилою след мълчание. – Я, виж, Соломийо!

След няколко мига прислужницата обяви пристигането на човек, изпратен от отец Илие, който искаше непременно да говори с господина.

– Какво има, Михай? – попита Данилою, отпусайки се на стола, за да си придаде по-голяма тежест. – Какво се е случило?... Отецът ли те прати?

– Изпрати ме, господин Спирика, – отвърна човекът, останал до вратата. – Изпрати ме да ви кажа, че отново ходих до господин Иларие, за трети път, и пак напразно. Може да го няма вкъщи.

– Е, Боже, как да го няма – намеси се Василика троснато. – Как да не е вкъщи? Че къде да е?

– Знам ли и аз, госпожо? – вдигна рамене човекът.

Казваше се Михай Чуфу и бе църковният прислужник от доста години насам. Селянин, облечен по градски, набит, с чукундуреста дребна глава, с лукави кафяви очи в дъното на главата и голяма уста с големи зъби на татарин, с долната челюст издадена напред, сякаш с непрекъснато изпънат врат – предизвикваше неприятно усещане у другите, особено понеже имаше меден глас, в контраст с изражението му. Свещеникът Танасеску го хвалеше обаче, че е харен и набожен.

– В крайна сметка може да е заминал за Букурещ подир някоя сделка – отбеляза Данилою. – И преди са заминавали така, без да прошепнат никому и думичка.

Чуфу поде отново с благ глас и с леко недоволство на лицето:

– От събота досега съм бил там три пъти, както казвам, но не бих могъл да се закълна за нищо конкретно...

– И събота ли не намери никого? – дивеше се Данилою. – По кое време казваш, че си бил съботата? Понеже в събота сутринта се срещнах с Иларие и си говорихме, както говоря сега с теб...

Прислужникът хвърли всеобхващащ поглед, спирайки се подред на тримата със съчувствие и досада, като продължи после сладко:

– Виждам, че господинът не иска да ми повярва, сякаш ви разправям лъжи или приказки...

На Данилою поведението и думите на прислужника му се струваха неподобаващи, а престорената сервилност го вадеше от кожата му. Избухна:

– Глупак си ти, човече, или някакъв дявол те е обзел! Какво току идваш тук да ми разправяш втели-некипели?... Питам те аз: кога си бил събота при брат ми, в колко часа, през деня или вечерта? Това те питам, идиот такъв, и на това да ми отговориш!

Бе станал от стола и се насочи към Чуфу, като се изчерви и наду, сякаш се канеше да се пръсне. Знаейки, че има силен удар и тежка мисъл, г-жа Данилою скочи да го укроти:

– Успокой се, Спирика, не се ядосвай, че ще ти стане лошо! ... Остави го да разкаже подробно!...

Данилою се укроти като по магия. Седна на друг стол, като още пухтеше ядно и поглеждаше злобно прислужника, който бе свел очи в земята като смирен калугер. Медиците отдавна го бяха посъветвали да не се изнервя, понеже дебел и с високо кръвно, бе застрашен от апоплексия.

– Бих искал да кажа, госпожо, че затова ме изпрати пресветият по това време, дето и куче не можеш да оставиш навън! – каза Чуфу смирено към Василика, поглеждайки с крайчеца на очите си към Данилою. – Като начало лапавица и студ, каквито и на Богоявление не можеш да си спомниш...

– Добре, добре, вярвам ти – прекъсна го госпожата, – но не продължавай приказката твърде много, че знаеш какво ни боли нас!

– Как да не знам, госпожо, грешник какъвто съм! – отбеляза прислужникът натъртено. Че, опазил Господ, да се е случило нещо, после вие трябва да научите най-напред и да... Господ обаче е добър и велик и може да се смили над всички ни...

Въздъхна дълбоко, сякаш да подчертае скрита болка или само да предизвика още повече любопитство. Домакините дори не бяха забелязали, само Соломия, неизменно зад господарката си, промълви с блуждаещ глас...

– Господи, прости ни и от грях пази ни!

Г-жа Данилою познаваше тъгата и болката на Соломия. Схока я успокояващо:

– Я, мълчи, моме, не гневи Бога с безполезно вайкане!

– Да видите само как се случи – започна Чуфу бързо, сякаш го бе страх да не си изгуби нишката. – Завчера, в събота, може да е било към девет сутринта, както излизах с пресветия, за да отидем в града, не успяхме и пет крачки да направим, точно пред самата църква, се срещаме лице в лице с господин Иларие Данилою, Вашия брат, господин Спирика... Господата се спряха, а аз, както се полага, се отместих полека настрана, но чувах какво говореха, както ме чувате и вие... Господин Иларие е настояник на нашата църква, знаете това много добре и без подписа на негова милост сметките на пресветия няма да излязат. Сега не знам за какви сметки иде реч, но само казвам, че отец Илие от около седмица все се

моли на господин Иларие да склони да подпише и негова милост все обещава, че ще дойде непременно, но така и не идва. От едно на друго, пресветият повдигна отново въпроса за сметките и господин Иларие даде думата си, че след обяд няма да си почива въобще, както му е обичаят от петдесет години, а ще дойде да си свърши работата... Сякаш го чувам и сега: „Да приключим, отче, да не ме застига смъртта, та да останеш в бъркотия заради мен!“ Пресветият се засмя: „Ехе, господине, от старци като Вас смъртта бяга, та пушек се дига след нея!“ Така се разделихме, смеейки се. Негова милост се спусна надолу към къщата си, че сме почти съседни, а ние подехме направо към пазара. Господин Иларие носеше риба под мишница, както във всички съботи, че е по-евтина в събота, отколкото в петъците... Пресветият го чака през целия следобед напразно. Господин Иларие така и не дойде. След като ударих камбаните, отец Илие, доста ядосан, ми заръча да му напомня, че е чакан... Към следобеда, може би си спомняте, започна изведнъж лапавицата със суров вятър, който сковава в студ душата ти. Не ми бе леко да изляза в такова време, но заръката си е заръка, отидох... Тъкмо се изравнявах денят и нощта, че сега се смрачаваше доста по-рано. Стигнах до господина и госпожата, отворих хубавичко вратичката и поех към дъното на двора. Никакво проблясване на светлина в къщата или пък шум, никакъв признак на живот въобще... Обзе ме усещане за нещо страшно, за смърт, може би защото бях излязъл без дебела дреха и ме пронизаха до костите студът и влагата. Започнах да викам: „Господин Иларие!... Госпожо Мица!“... Нищо. Бях се спрял точно пред маркизата², откъдето минават господарите, но с мисълта да вляза, понеже се познавам, и най-вече да видя дали има някого въкъщи. Викайки така, без да разбирам какво става, забелязах, че вратата на маркизата е само дръпната и се движи леко под поривите на вятъра. Тогава какво ми мина през ум: я, да почукам аз на вратата! Влязох в маркизата и почуках първо по-лекичко, после с по-голяма сила, и отново извиках: „Господин Иларие!... Господин Данилою!“ Останах така там, удряйки и викайки, вероятно няколко минути... После като видях, че не отваря никой, си помислих, че няма да са въкъщи и че си губя времето напразно. Затворих здраво вратата на маркизата, за да не я затръшва вятърът и да не се счупят стъклата и излязох от двора... Отец Илие не се ядоса повече, или не пожела да го покаже пред мен. „Е, казва, кой знае какво ще да е станало с господина и госпожата, та да не са въкъщи... Не прави нищо! Утре ще отидеш, Михай, веднага след светата служба и да не се връщаш без негова милост!“ „Добре, казвам,

² Преддверие към балкон. – Б. пр.

ще отида, защо да не отида, ако трябва?“... Събота през нощта валя сняг за първи път тази година. След лапавицата и бурния вятър през деня очаквах да завали сняг. Когато станах, снегът бе половин метър. Цяла сутрин ринах, за да направя пъртина в двора и да почистя пред църквата.

Разказът на прислужника, несвързан и обстоятелствен, задоволи и Спиру Данилою, който също имаше навика да разказва така, когато имаше нещо по-важно за разказване. В такива моменти г-жа Данилою поглъщаше жадно думите и разменяше погледи на удивление или одобрение със Соломия, нейната вярна довереница, макар че Соломия сега участваше по-малко от друг път в семейните събития.

– Едва следобеда успях да тръгна отново към господин Иларие – продължи Чуфу със същата обстоятелственост. – Първо в двора виках, тропях на вратата, отидох и отзад да тропам – напразно. Спокойствие и мълчание, както вчера. Какво ли ще означава всичко това, Пречиста Майко? Я, казвам си, да погледна за малко през прозореца дали не са вътре. Или ще да са се разболели, или... Но ударих и тук на камък! Стъклата, замръзнали целите, с дебели красиви цветя от лед, сякаш изографисани върху шише. Това означава или че не са спали вкъщи, или че са заминали рано сутринта кой знае накъде... Какво да стоя още и какво още да пробвам? Когато научи пресветият, че не съм успял да се срещна с негова милост, съвсем се вкисна и започна да ме ругае бясно, сякаш е моя вината, че господин Иларие не е вкъщи. „Не“, крещи ми пресветият, „дори не си бил там, ти подлец такъв, където те изпратих, че е невъзможно да не намериш в Питещ Иларие Данилою!“... Тази сутрин, след като се успокои малко, разсъди, както и господинът, че може да ги е застигнала някаква болест или нещо друго и, след обяд отново ме изпрати, за трети път, да видя отново какво още има там... Какво да има? Както и вчера, както и завчера. Пустош и мълчание. Напразно викаш, напразно тропаш... И така ми заръча, най-сетне, да дойда да ви разкажа и на вас какво беше и как се случиха нещата, че вие сте си роднини, и то близки...

Млъкна рязко, объркан, подсмиващ се глуповато, сякаш нямаше какво друго да каже и би се мъчил напразно да потърси други думи.

След известно време, сякаш събуден от дрямка, Данилою закаканиза изтощен:

– Кажи на отец Илие, че му благодарим за интереса и да бъде спокоен, че Иларие си знае задълженията и няма да го остави в затруднение...

– Да пази Господ да не е нещо лошо – добави Василика с хлипане, макар и да искаше да изглежда спокойна. – Така значи, момче? Сега заминавай вкъщи, да не те чака отецът и пак да се ядоса!

На жената ѝ се искаше да разнищи в подробности тази странна случка с Иларие и Мица, но Спиру изглеждаше съвсем замотан от всичко това. Наистина мъжът не бе изслушал Чуфу с интереса, който би показал иначе. След нервното избухване, докато говореше прислужникът, си бе мислил, че отново се бе натъпкал и се чувстваше целият подут, с болнава сънливост в цялото тяло, сякаш дори дишането му бе станало по-тежко. В крайна сметка го обзе страх, че ще му стане лошо, срам го бе да се оплаква и, още повече – да вика медик, който да му даде нещо за предотвратяване на това, което можеше да му се случи. Дори повече не му пукаше за брат му. Когато е заложено здравето му, как да го боли за тегобите на другия, бил той и брат.

Г-жа Данилою се опита да подхване разговор тъкмо понеже го считаше за отнесен поради загрижеността си за Иларие. И дори му каза, за да го успокои:

– Остави го там, брат ти, не си го туряй повече на сърце, че нищо няма да е... Не видя ли каква бандитска мутра имаше попският прислужник?... Утре, като се развидели, отиваме със Соломия да видим какво е... Но ми се струва, че не ти е много добре, Спирика? – каза после изведнъж уплашена. – Боже, пак си преял и... О, Господи, и ти си един... Хайде, стой мирно, където си, да те мина леко с ароматен оцет, да се охладиш малко и да живнеш...

Данилою започна да стене. Въпросът на съпругата му се струваше потвърждение на заболяването. Закле се мислено да не яде никога повече вечер. Най-много кисело мляко на празен корем. (Този обет се повтаряше, колчем се почувстваше зле.) Отвърна благо, смирено:

– Да, да... Направи, както смяташ... Само да не ме боли повече...

– Защо да си представяме изведнъж престъпления и лошотии? – каза Василика, обсебена от думите на прислужника. – Може и нищо да няма, може да е само...